

Az Energiapolitika 2000 Társulat állásfoglalása a villamos energia törvényjavaslatról

Társulatunk alapszabályban rögzített feladata a nemzeti elkötelezettségű, környezetbarát energiapolitika kidolgozásának segítése, az energetikai törvényalkotás támogatása. Ezért az *Energiapolitika és társadalom az ezredforduló Magyarországon* címmel 2001. február 7-én megtartott fórum alkalmából társulatunk felhívással fordult a magyar energetikáért felelős intézményekhez, szakmai és civil szervezetekhez. Kezdeményeztük az ország energia-stratégiáját képező *Energiatörvény* nemzeti összefogással történő mielőbbi megalkotását. Az energiatörvényben az energetika megváltozott helyzetének megfelelően, az uniós csatlakozás tényleges követelményeinek és nemzeti érdekeinknek, az energetika valós társadalmi szerepének figyelembevételével az energetika *alapkérdéseit* javasoltuk szabályozni. Felhívásunkat megküldtük a parlamenti pártok frakcióvezetőinek, majd valamennyi képviselőnek.

Sajnálattal állapítjuk meg, hogy az általános energiatörvény létrehozására nem történtek lépések, a Kormány az ágazati törvényeket nyújtja be a parlamentnek. A villamos energia törvény-javaslat, „keret-törvény” jellege miatt, számtalan lényeges kérdést kormányrendeletekbe utal, ami a kidolgozatlanság bizonyítéka. A törvényjavaslat ezért nem felel meg az ágazati törvénnyel szemben támasztott követelményeknek, számtalan *veszélyforrást* tartalmaz, elsősorban a *közszolgáltatás* területén. Ennek ellenére az *Országgyűlés Gazdasági Bizottsága*, amint arról a sajtóból értesültünk, október 9-én többségi szavazással a törvényjavaslatot általános vitára alkalmasnak tartotta. Mivel a bizottság ülésére nem kaptunk meghívást, ezúton fejtjük ki álláspontunkat, amelyet megküldünk a *Gazdasági Bizottság* elnökének, a parlamenti pártok frakcióvezetőinek, majd valamennyi képviselőnek is.

Általános észrevételek. A törvényjavaslat jobb, mint a 2000-ben előterjesztett, majd visszavont változat, lényegét tekintve azonban változatlanul megalapozatlan és elnagyolt, hiszen *a törvényalkotáshoz szükséges feltételek még mindig nem jöttek létre*. Változatlanul hiányzik a már liberalizált villamos piacok, s az uniós tapasztalatok figyelembevételén alapuló, a hazai viszonyoknak megfelelő *villamosenergia-ipari működőképes modell* kidolgozása.

E feltétel hiányát a tervezet úgy igyekszik részben pótolni, hogy a VET-t *kerettörvénnyé degradálja* és sok lényegi kérdést később megalkotandó kormány- és miniszteri rendeletekbe utal. Ezáltal egy alig áttekinthető, illetve értelmezhető törvénytervezet áll elő, amely a lényegi kérdések többségére, így azokra sem ad választ, amelyek miatt a Miniszterelnök a törvény tárgyalásának felfüggesztését kérte a Parlamenttől. A megalapozott és áttekinthető törvény feltétele a *törvényhez kapcsolódó rendeletek* számának minimálisra csökkentése, s ezeknek — a koherencia biztosítása érdekében — a *törvénnyel együtt történő kidolgozása*.

Ugyanakkor a törvénytervezet, a valóban keret-jellegű *energia törvény* hiányában, törvényi szabályozást igénylő alapvető általános energetikai kérdéseket (Energiahivatal feladatai, energetikai ár-megállapítási kérdések, energetikai állami tulajdoni hányad) villamosenergia-

specifikusan a VET-ben szabályoz, holott ezeket a kérdéseket az egész energetikára (így a gázra, távhőre vonatkozóan is) egységesen kellene szabályozni.

A kialakult helyzetben olyan törvény kell, amely a *csatlakozásig* nem léptet hatályba uniós normákat, a *csatlakozást követően* pedig csak a tagállamokra nézve *kötelező* előírásokat veszi alapul, s ahol pedig választási lehetőség van, ott a „nemzeti sajátosságoknak megfelelő”, a *hazai érdekeket kifejező* előírásokat tartalmazza. A továbbiakban elsősorban e szempontok figyelembevételével tesszük meg észrevételeinket.

Az állam szerepének csökkenése. A törvényjavaslat az állam, különösen a Parlament szerepének indokolatlan csökkentését irányozza elő. Az állami feladatok között a javaslatban nem szerepel parlamenti feladat. Például a jelenlegi helyzettel szemben már a kormány határozná meg „*az erőművek létesítésének energiapolitikai követelményeit*” [4.§.f)], ami különösen azért aggályos, mert energiatörvény hiányában, a jelenlegi villamos energia törvényben meghatározott energiapolitikai parlamenti jogosítványok megszűnnek.

Az ellátásbiztonság alapkérdése az erőműi *termelői* és a hálózati *átviteli* kapacitásoknak a mindenkor fogasztói igényeknek megfelelő rendelkezésre állása (termelési – fogyasztási egyensúly). Kaliforniában is a fejlesztések elmaradása miatti kapacitáshiány volt a válság elindítója. Liberalizált piacokon megfelelő garanciát nyújtó megoldás még nem alakult ki, Európában is termelői kapacitásfeleslegek mellett történt a liberalizálás. Az Egyesült Államok új energiapolitikája állami beavatkozással (erőmű építési program) ismét kínálati piac megteremtését tűzte ki célul. Energiapolitikai, stratégiai kérdés annak törvényi rögzítése, hogy az igények legnagyobb részét *hazai telephelyű* termelőknek kell kielégíteni.

A törvényjavaslat az új kapacitások létesítésére az un. *engedélyeztetési eljárást* tartalmazza. Ez feltételezi a befektetők beruházási szándékát, ami viszont kizárólag a piaci szereplők *érdekvizonyainak* a függvénye. A Tv.javaslat szerint az átviteli kapacitáshiány esetén a *rendszerirányító* [106.§. (2) bek.], termelési kapacitáshiány esetén a *Magyar Energia Hivatal* [106.§. (3) bek.] létesítési pályázatot írhatnak ki, ami nem lehet elegendő garancia a kapacitások létesítésére. Súlyos tapasztalat ui., hogy a befektetők csak garantált hosszú távú áramvásárlási szerződések birtokában hajlandók új kapacitásokat létrehozni. Csak kellően *erős állami tulajdonosi jelenlét (piaci erő)* esetén garantálható a kapacitás-egyensúlynak legalább a közszolgáltatási piacon való fenntartása.

Rendszerirányítás. Az uniós irányelv *a rendszerirányítóra vonatkozóan nem írja elő a tulajdonosi szétválasztást*, elegendő a rendszerirányító függetlenségének biztosítása a menedzsment tekintetében.

A Rendszerirányítónak az MVM csoporton belül tartása megfelel az uniós követelményeknek, nem indokolt az annál szigorúbb tulajdonjogi szétválasztás (119. §.). A rendszerirányító Németországban és Franciaországban is az integrált (termelést, szállítást és elosztást végző) társaságok tulajdonában van, csak könyvviteli, menedzsment szintű szétválasztás történt. Felesleges lenne, jelentős költséggel, MAVIR Rt. néven egy „*újabb MVM*” létrehozása, amikor az MVM Rt. még megfelelő szakmai és személyi potenciállal rendelkezik, s erősítése deklarált kormányzati célkitűzés.

Nemzeti Villamos Társaság. A közszolgáltatási piac kézben tartása csak megfelelő állami tulajdonosi háttér mellett biztosítható. Az MVM-csoport jelenlegi tényleges, és a hatályos privatizációs törvény (PTv.) szerinti tulajdoni viszonyai a következők:

- MVM Rt. gyakorlatilag 100 %-ban állami, és az átviteli hálózatot üzemeltető OVIT Rt. gyakorlatilag 100 %-ban az MVM Rt tulajdonában van, de a (PTv.) szerint 50%-1 szavazatarányban privatizálhatók.
- A rendszerirányító MAVIR Rt. 100 %-ban az MVM Rt tulajdonában van.
- Az MVM Rt. erőművi portfóliójába tartozik a Paksi Atomerőmű Rt, amely gyakorlatilag 100 %-ban MVM Rt. tulajdonban van.

A Tv.javaslat szerint a rendszerirányító (MAVIR Rt.) az MVM Rt-ből kiválva a Gazdasági Minisztérium irányítása alatt maradna tartós állami tulajdonban (**119. §.**). Az MVM Rt. így nem válna erős nemzeti szolgáltatóvá¹. Ezért a jelenlegi *tényleges tulajdonosi helyzetet* kellene a **119. §.**-ban a PTv. módosításával törvényesíteni, annál is inkább, mert az ÁPV Rt. megszüntetése miatt az energetikai tulajdon állami felügyelete rendezendő. Célszerű lenne az állam által visszavásárolni szándékozott *MOL földgáz* üzletágot is az MVM Rt-nek átadni. Ezzel nemcsak a földgáz közszolgáltatási problémáinak megoldásában rendelkezne eszközökkel az állam, de növekedne az MVM tőkeereje és így jöhetne létre a piac-erős *nemzeti energia részvénytársaság*, amely felett a tulajdonosi jogokat az energetikáért felelős *Gazdasági Minisztérium* gyakorolhatná.

Az MVM csoport tulajdonviszonyainak — előzőekben javasolt — egyértelmű rendezésével ellentétben a Tv. javaslat **104. §. (2) bek.** szerint a közüzemi nagykereskedőben (MVM Rt-ben) és a rendszerirányítóban (MAVIR Rt.) részesedést lehet szerezni, ami csak úgy lehetséges, hogy *az előterjesztők továbbra is számolnak ezek privatizálásával!* Ezek privatizálása az állami akarat érvényesítésének teljes elgyengüléséhez vezetne. Még formálisan sem lehetséges a rendszerirányítóban (MAVIR Rt.) befolyás-, ill. tulajdonszerzés, mivel azt a Tv. javaslat **119. §-a** 100 %-ban tartós állami tulajdonba rendeli.

Közszolgáltatási árképzés. Az árképzés alapelveit törvényben kell szabályozni, e nélkül nem lehet az Energiahivatal hatáskörébe utalni az árképzés részletes szabályainak kialakítását [96. §.]. A Hivatal csak a törvény által meghatározott elvek figyelembevételével alakíthatja ki az árakat.

A TV. javaslat az egyedi erőműi termelői hatósági árak megszüntetését tartalmazza, 2003.12.31-től a közszolgáltatási piacon is [117. §. (2).bek.]. Ezzel szemben a közszolgáltatási piacon a szabályozott hatósági (rögzített) nagykereskedelmi és fogyasztói értékesítési árak mellett, elengedhetetlen az erőműi termelői árak hatósági szabályozásának fenntartása is. Ellenkező esetben a közszolgáltatási piac nem tartható kézben, a közüzemi nagykereskedő (MVM) nem tudja érvényesíteni a 43. §. (3) bek-ben foglalt, a legkisebb költség elvének érvényesítésére vonatkozó kötelezettségét és termelői áremelkedés esetén csődbe juthat. Ezt a hibát Kaliforniában is elkövették, amit nekünk nem szabadna törvénybe foglalni.

Átállási költségek. A 2000. évi visszavont előterjesztés idején 4-80 Mrd Ft átállási költséget becsültek, a törvényjavaslat készítői most az átállási költségek nagyságát 27-103 Mrd Ft-ra becsülik. Ezek az adatok egyértelműen mutatják, hogy a törvényjavaslatot nem alapozza meg megbízható működési *modellvizsgálat*. A hosszú távú szerződések újratárgyalásához a

¹ A privatizációból származó korábbi vagyronvesztés mellett a Kormány 2001. januári és júliusi fogyasztói érdekvédelmi intézkedéseinek következtében az MVM Rt. több 10 milliárd Ft. veszteséget szenvedett el, ami lehetetlenné teszi felkészülését a piaci versenyben való helytállásra .

javaslattevők túlzott reményeket fűznek, az azokban foglalt kötelezettségek nem fognak számottevően csökkenni, csak akkor, ha „kifuttatjuk” őket, vagyis lehetőleg a lejáratig (a lehetőségekhez képest a leghosszabb ideig) érvényben maradnak.

Emiatt a piacnyitás időpontját célszerű lenne az EU-ba történő *tényleges belépés időpontjához* illeszteni. A Tv. javaslat **4. §. d.)** pontja erre lehetőséget ad, de jobban szolgálná a nemzeti érdeket, ha az *egész Tv. ekkor lépne hatályba*. Az átállási költségek a tervezet szerint „rendszerirányítási költségként” valamennyi fogyasztót, vagyis a közszolgáltatást is terhelik (**98. §.**). Ezzel szemben azt kellene a törvényben egyértelműen rögzíteni, hogy a liberalizálás következményeit azoknak a feljogosított fogyasztóknak kell viselni, akiknek érdekében történik a piacnyitás.

Import és tranzit állami monopólium. A Tv. javaslat **47. §. (1) bek.** *megszünteti az állami nagykereskedő MVM Rt. villamos energia import monopóliumát*. A feljogosított fogyasztók, már az uniós csatlakozás előtt, éves fogyasztásuk felét importálhatják [**46. §. (5) bek.** és **114. §. (2) bek.**]. Ezek azt eredményeznék, hogy az olcsóbb „keleti” import haszna megoszlaná, vagyis nem csak a közszolgáltatási szektor árainak mérséklését szolgálná, hanem a piaci szektor szolgáltatóinak profitját is növelné.

Az uniós csatlakozásig fenn kell tartani a közszolgáltatásért felelős állami tulajdonú MVM Rt. import monopoljogát. Ugyancsak szükséges a villamos tranzit állami monopóliumának fenntartása, mert ezzel az „árammosás”² akadályozható meg. Mivel ennek szabályait, az **5. §. 11.** szerint a Gazdasági Miniszter fogja meghatározni, ennek érvényesítése a Tv. javaslat szerint még lehetséges, jobb lenne azonban a törvényben szabályozni.

A versenykorlátozás tilalma. A Tv. javaslat gyakorlatilag *nem korlátozza nagy regionális és integrált szolgáltatási monopóliumok működését*. A napjainkra — a privatizáció és az azóta bekövetkezett tulajdonosi koncentráció következtében — kialakult helyzetet törvényesítené.

A **104. §.** lehetővé teszi *három áramszolgáltatóban* és az erőműrendszer kapacitásának 30 %-ig több erőműben a többségi, ill. a közvetlen irányítást biztosító tulajdonhányad megszerzését, már az EU csatlakozás előtt is [**115. §. (2) bek.**]. Az ország villamos piacának nagyságát és az áramszolgáltatók számát (hat) tekintve ez túlzott koncentráció! Itt az utolsó lehetőség, hogy — az uniós előírásokkal összhangban — törvényi előírással vessünk gátat a nem kívánatos tulajdonosi koncentrációnak, a nagy monopóliumok kialakulásának. Ezt a lehetőséget nem szabad elmulasztani!

Magyar Energia Hivatal. A Hivatal szerepe piacgazdasági viszonyok között felértékelődik; egyértelműen az osztársadalmi érdeket kell megjelenítenie és képviselnie. Nem szabad az ágazati, gazdasági minisztérium alá tartoznia, függetlenné kell tenni és az *Országgyűlés*

felügyelete alá kell rendelni. Jogállását és működését a megalkotandó *energiatörvényben* kell szabályozni. Versenypiaci feltételek között kiemelkedő szerepe van a jogrend biztonságának és a jogalkalmazás kikényszerítésének. Ezért a hivatal tevékenységéhez kapcsolódó azon kérdéseket, amelyek a piaci szereplők gazdálkodási, kereskedelmi szabadságának korlátozását jelentik, törvényi szinten kell szabályozni. Ehhez képest elfogadhatatlan, hogy *jogállása változatlan marad* [**6. §. (1) bek.**] és az a villamos energia törvényben, a villamos energiára vonatkozó feladatai pedig az ágazati törvényekben [**11. §.**], kerülnek meghatározásra.

² Az EU tagállamokban (is) tevékenykedő villamos energia kereskedők megvásárolják a „keleti” olcsóbb villanyt, amit sajátjukként értékesítenek magasabb áron hazánkban.

Energetikai fogyasztóvédelem. Az intézményesített társadalmi ellenőrzés és felügyelet feltételeit tovább kell fejleszteni a nyilvánosság biztosítása mellett. Piaci viszonyok között elengedhetetlen a hatékony, érdemi civil érdekegyeztetési és fogyasztóvédelmi mechanizmusok kialakítása. A civil fogyasztóvédelmi intézmény-rendszert államilag kell finanszírozni és jogosítványait az energiatörvényben kell szabályozni. Ezzel szemben a törvényjavaslat a fogyasztói érdekvédelmet a jelenlegi állapotnak megfelelően az Energiahivatal keretei között tervezi működtetni[11.§.].

Súlyos hiányosság, hogy a tv. javaslatban nem szerepelnek a szolgáltatás *minőségi követelményei* :az ellátási paraméterek szabványosítása, a kötelezően biztosítandó minőségi paraméterek rögzítése. Hogy ez milyen veszélyt rejt magában, azt mutatja a privatizáció óta bekövetkezett szolgáltatási minőségromlás.

Budapest, 2001. október 10.

*Energiapolitika 2000 Társulat
Elnöksége*